

ZÁKON

ze dne 2014,

kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

V § 322 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 519/1991 Sb., zákona č. 263/1992 Sb., zákona č. 24/1993 Sb., zákona č. 30/2000 Sb., zákona č. 155/2000 Sb., zákona č. 220/2000 Sb., zákona č. 367/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., zákona č. 56/2006 Sb., zákona č. 218/2009 Sb., zákona č. 147/2012 Sb., zákona č. 396/2012 Sb., zákona č. 399/2012 Sb., zákona č. 401/2012 Sb., zákona č. 404/2012 Sb. a zákona č. 293/2013 Sb., odstavce 1 a 2 znějí:

„1) Z výkonu rozhodnutí jsou vyloučeny tyto věci ve vlastnictví povinného nebo ve společném jmění povinného a jeho manžela v rozsahu podle počtu členů rodiny:

- a) běžné oděvní součásti, včetně prádla a obuvi,
- b) obvyklé vybavení domácnosti, a to postel, stůl, kuchyňská linka, kuchyňské nářadí a nádobí, lednička, sporák, vařič, pračka, vytápěcí těleso, palivo, peřiny a ložní prádlo,
- c) studijní a náboženská literatura, dětské hračky,
- d) snubní prsten, písemnosti osobní povahy, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se povinného nebo členů jeho rodiny a nosiče dat těchto záznamů, pokud nelze takové záznamy přenést na jiný nosič dat, a jiné předměty podobné povahy,
- e) zdravotnické potřeby a jiné věci, které povinný nebo člen jeho domácnosti potřebuje vzhledem ke své nemoci nebo tělesné vadě,
- f) hotové peníze do částky odpovídající dvojnásobku životního minima jednotlivce podle zvláštního právního předpisu 80c),
- g) zvířata, u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a která slouží člověku jako jeho společník,
- h) věci, jejichž cena zcela zjevně nepřesahuje částku 1.000,- Kč.

(2) Z věcí, které jsou ve vlastnictví povinného nebo jsou ve společném jmění povinného a jeho manžela jsou dále z výkonu rozhodnutí vyloučeny:

- a) věci, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny, nebo
- b) věci, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly.

O vyloučení takových věcí rozhodne k návrhu povinného nebo člena jeho rodiny soud.“

Čl. II

Účinnost

Tento zákon nabývá účinnosti dnem jeho vyhlášení.

DŮVODOVÁ ZPRÁVA

I. Obecná část

1. Zhodnocení platného právního stavu a odůvodnění hlavních principů navrhované právní úpravy

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, byl od data své účinnosti nesčetněkrát novelizován. Jednotlivé novely se týkají nejenom postupu soudu v tzv. nalézacím řízení, ale stále častěji jsou modifikována i ustanovení, která se týkají řízení vykonávacího. Postup soudu při výkonu rozhodnutí je častým předmětem novel zejména v posledních deseti letech, kdy vyplývají na povrch některé postupy soudních exekutorů, kteří v České republice začali působit s účinností zákona č. 120/2001 Sb., tedy od 1.5.2001. Pro exekuční řízení se totiž ve smyslu § 52 zákona č. 120/2001 Sb., přiměřeně použijí ustanovení občanského soudního řádu, pokud v exekučním řádu není stanoveno speciální pravidlo.

Činnost exekutorů znamená v České republice zásadní zlom pro výkon práva. Zoufalé statistiky z devadesátých let, kdy navzdory vykonatelným soudním rozsudkům se účastníku řízení ve většině případů nedařilo domoci se výkonu rozhodnutí a soudní rozhodnutí představovalo většinou pouze „cár papíru“, ze kterého si povinný nic nedělali (ať již z důvodu, že v době, kdy docházelo k soudnímu výkonu rozhodnutí povinný již prostředky, ze kterých by uhradil svůj dluh, dávno neměl, nebo jej nehodlal zaplatit dobrovolně), střídaly nejprve optimistické zprávy. Bezprostředně po začátku působení soudních exekutorů se dle statistik zvyšovala úspěšnost vymáhání dlužných částek od povinných. Až postupem doby začaly na světlo vyplouvat některé postupy soudních exekutorů, resp. jejich vykonavatelů, které byly často minimálně na hraně se zněním zákona. Nerespektování majetku třetích osob (např. rodičů), vyhrožování, násilné zabavování věcí z exekuce vyloučených jsou jen některé příklady, které nejsou ojedinělým námětem televizních zpráv.

Z tohoto důvodu se v nedávné minulosti již několikrát přikročilo k přísnější regulaci exekutorské činnosti, ať již přímými novelami exekučního řádu formou zpřísnění kárného postihu i dohledu nad činností soudních exekutorů, nebo novelami občanského soudního řádu upravujícími jednotlivé způsoby výkonu rozhodnutí.

V minulosti se proto také vyvíjelo znění předmětného § 322 občanského soudního řádu týkající se vymezení věcí, které jsou z výkonu rozhodnutí vyloučeny. V prvních letech účinnosti zákona mělo předmětné ustanovení pouze jeden odstavec a již od počátku v něm byly poměrně stručně definovány věci, na které exekuce nemohla dopadnout, jako ty z věcí v osobním vlastnictví povinného, „které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování základních hmotných a kulturních potřeb svých a své rodiny nebo k plnění svých pracovních úkolů, jakož i věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s pravidly socialistického soužití.“ Novelizace po roce 1989 nahradily „socialistické soužití“ za „morální pravidla“, nicméně celková koncepce zůstala stejná. V § 322 občanského soudního řádu bylo nejprve obecně vymezeno, co nelze exektovat s následným demonstrativním, tj. příkladným výčtem toho, co zejména nelze povinnému zabavit, jako jsou běžné oděvní součásti, běžné vybavení domácnosti, snubní prsten, zdravotnické potřeby a hotové peníze do určité částky. Ačkoliv byl tento výčet v budoucnu postupně dále specifikován (do výčtu věcí, které nelze zabavit, se dostali například domácí mazlíčci, slovy zákona „zvířata, u nichž hospodářský efekt není hlavním účelem chovu a která slouží člověku jako jeho společník“), problém s praktickým postupem soudních exekutorů při výkonu tzv. mobiliární exekuce přetrvává. Problém je spatřován zejména v demonstrativním, tedy do značné míry nekonkrétním výčtu nezabavitelných věcí, kde je nutné se často spoléhat na uvážení vykonavatele.

Zákonodárce historicky zvolil model demonstrativního výčtu z důvodu, že definice věcí, které člověk nezbytně potřebuje k uspokojování základních životních potřeb, může být v konkrétním

případě různá. Nicméně za situace, kdy je této textace zneužíváno některými soudními exekutory, resp. jejich vykonavateli, k dosažení maximálního zisku na úkor zabezpečování základních životních potřeb povinných je třeba textaci těchto ustanovení přehodnotit a za základ zvolit výčet taxativní, tedy konečný, který budou muset všichni, kdo vykonávají rozhodnutí, respektovat.

Základem nového modelu výčtu nezabavitelných věcí je tedy konkrétní výčet všeho, co nelze zabavit. Tento výčet je uveden v odstavci prvním. Jedná se samozřejmě opět o základní věci nutné k uspokojení základních potřeb, nicméně tentokrát o jasně vymezený seznam takových věcí. Dle novelizovaného znění § 322 odst. 1 občanského soudního řádu je tedy postaveno na jisto, že mezi obvyklé vybavení domácnosti patří postel, stůl, kuchyňská linka, kuchyňské nářadí a nádobí, lednička, sporák, vařič, pračka, vytápěcí těleso, palivo, peřiny a ložní prádlo, a je tedy bez dalšího zřejmé, že žádnou z těchto věcí nepůjde povinnému ani členům jeho rodiny zabavit. Kromě konkretizace některých neurčitých pojmů, které v praxi činily při výkonu rozhodnutí problémy, se do taxativního výčtu dostaly i nové věci, jejichž exekuce mívá za následek spíše než vyšší výtěžek pro oprávněného traumatizující zážitek pro povinného. S cílem vymožení maxima někdy vykonavatelé totiž zabavují povinným alba rodinných fotografií či filmů, dětské hračky, čímž se snaží na povinné vyvinout účinný tlak, aby přes nedostatek vlastních finančních prostředků a majetku oslovili své známé či příbuzné a dlužnou částku doplatili. Důsledkem může být druhotné zadlužení dlužníka u „lichvářských“ společností. Výše uvedené věci přitom většinou nemohou být výnosně zpeněženy, cenu představují hlavně pro povinného a jeho rodinu.

Aby se nicméně předešlo tomu, že v některých případech bude demonstrativní výčet dle odstavce prvního nedostačující a bude třeba z výkonu rozhodnutí vyloučit i některé další věci, které povinný nutně potřebuje k uspokojování základních životních potřeb, ale které nepatří do tradičního vybavení domácnosti či mezi věci osobní povahy, jak jsou definovány v prvním odstavci, doplňuje se úprava o odstavec druhý, který tento fakt připouští a umožňuje, aby povinný o vyjmutí těchto věcí, které jdou nad rámec odstavce prvního, požádal soud. Metoda příkladného výčtu je tedy zvolena až jako nadstavba v případě, že se situace některého povinného či jeho rodiny bude v dílčích záležitostech odlišovat od většiny populace a bude třeba z exekuce vyloučit výjimečně i další věci, na které odstavec první nepamatuje.

Navrhovaná novelizace tak představuje vyváženou úpravu, kterou se staví na jisto, které věci jsou bez dalšího vyloučeny z výkonu rozhodnutí, čímž se má docílit účinného zamezení zneužívání práva ze strany některých exekutorů, resp. jejich vykonavatelů.

2. Soulad navrhované právní úpravy s ústavním pořádkem České republiky, s mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána, slučitelnost s právem Evropské unie

Návrh zákona je plně v souladu s ústavním pořádkem, ani neodporuje mezinárodním smlouvám, kterými je Česká republika vázána. Navrhovaná úprava se nedotýká mezinárodních smluv ani obecně uznávaných zásad mezinárodního práva. Navrhovaná úprava nezpracovává předpisy EU a není s nimi v rozporu.

3. Předpokládaný hospodářský a finanční dopad navrhované právní úpravy na státní rozpočet, ostatní veřejné rozpočty, na podnikatelské prostředí České republiky

Navrhovaná právní úprava nebude mít žádný dopad na výdaje ze státního rozpočtu nebo z jiných veřejných rozpočtů ani na podnikatelské prostředí.

4. Zhodnocení platného právního stavu a dopadů navrhovaného řešení ve vztahu k rovnosti mužů a žen a předpokládané dopady na životní prostředí

Platný právní stav a navrhovaná právní úprava nemají vliv na rovné postavení mužů a žen. Navrhovaná úprava nebude mít dopady na životní prostředí.

II. Zvláštní část

K čl. I.

Dle navrhovaného znění se mění koncepce, jakým způsobem jsou v zákoně definovány věci, které nepodléhají výkonu rozhodnutí. Oproti dosavadní právní úpravě, která v odstavci prvním obsahovala jakousi generální klauzuli toho, co nelze zabavit, a která byla dále konkretizována v odstavci druhém demonstrativním výčtem takových věcí, se staví na jisto, o jaké konkrétní věci se jedná.

§ 322 odst. 1 občanského soudního řádu tedy v souladu s výše uvedeným obsahuje konkrétní výčet věcí, které nelze při výkonu rozhodnutí zabavit.

Písmeno a) obsahuje již dříve nezabavitelné běžné oděvní součásti, nově se nicméně doplňuje, že mezi ně patří i obuv a prádlo.

Písmeno b) definuje, co přesně náleží k obvyklému vybavení domácnosti, tedy postel, stůl, kuchyňská linka, kuchyňské nářadí a nádobí, lednička, sporák, vařič, pračka, vytápěcí těleso, palivo, peřiny a ložní prádlo.

Písmeno c) nově stanoví, že mezi nezabavitelné věci patří studijní a náboženská literatura a dětské hračky.

Písmeno d) nově doplňuje do výčtu písemnosti osobní povahy, či obrazové a zvukové záznamy, tedy typicky rodinná fotoalba či filmy, které mají význam a hodnotu pro povinného, nicméně při zpeněžení nepředstavují zásadní možnost pro uspokojení věřitele. Ve výčtu je pamatováno i na nosiče dat takových záznamů, aby si mohl povinný uchovat například CD, či flash disk, na které by předmětná data z počítače či videokamery přehrával.

Písmeno e) pouze upřesňuje, že zdravotnické potřeby nelze zabavit nejenom povinnému, ale také členu jeho domácnosti, který je potřebuje.

Písmeno h) myslí na drobné věci nepatrné hodnoty, jejichž zpeněžením se většinou pouze zvyšují náklady exekuce, protože z hlediska výtěžku nepředstavují zásadní zdroj příjmů, kterými by šlo věřitele uspokojit. Musí jít nicméně o věci, o jejichž finální hodnotě nemůže být sporu, musí být zřejmé, že cena takové věci nepřesahuje zákonem stanovenou hranici, a to zcela zjevně, protože cílem tohoto ustanovení nemají být dlouhotrvající soudní spory o hodnotu věci, případně prodlužování exekuce způsobem, že se budou na konkrétní hodnotu věci vypracovávat znalecké posudky, ale snahou je vyloučit z exekuce věci nepatrné hodnoty, jejichž zpeněžování by náklady na výkon rozhodnutí zbytečně navyšovalo.

Návětí odstavce prvního přitom stanoví, že věci dále vyjmenované nelze zabavit v rozsahu podle počtu členů rodiny povinného, tedy počet nezabavitelných postelí se bude odvíjet od počtu členů rodiny povinného stejně jako počet židlí, zatímco jídelní stůl či ledničku bude rodina ve většině obvyklých případů potřebovat pouze jednu.

§ 322 odst. 2 občanského soudního řádu pak reaguje na situace, kdy se některý povinný bude domáhat vyloučení i dalších věcí, než které jsou výslovně uvedeny v odstavci prvním.

V takovém případě se může jednat buď

- o věci, které povinný nezbytně potřebuje k uspokojování hmotných potřeb svých a své rodiny, nebo
- o věci, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly.

Vzhledem k obsáhlému výčtu nezabavitelných věcí v odstavci prvním se předpokládá, že odstavec druhý bude sloužit pro vyloučení věcí ve výjimečných případech – bude reagovat na jednotlivé situace v konkrétních rodinách, jejichž životní podmínky a potřeby se budou vymykat obvyklému průměru. Protože je v těchto případech obtížné definovat konkrétní množinu takových věcí přímo v zákoně, bude o vyloučení konkrétní věci rozhodovat soud vždy na základě posouzení konkrétního případu, a to na návrh povinného nebo člena jeho rodiny.

K čl. II

Účinnost tohoto zákona se navrhuje dnem jeho vyhlášení ve Sbírce zákonů, neboť povaha upravovaných opatření nevyžaduje jinou legisvakanci lhůtu. Jedná se o organizačně nenáročnou úpravu, kterou mohou účastníci vykonávacího řízení aplikovat bez dalšího okamžitě.

V Praze dne 24. dubna 2014

Jeroným Tejc, v.r.
Jaroslav Foldyna, v.r.
Michal Hašek, v.r.
Igor Jakubčík, v.r.
Marie Benešová, v.r.
Jiří Zemánek, v.r.
Jiří Běhounek, v.r.
Ladislav Velebný, v.r.
Jan Birke, v.r.
Karel Černý, v.r.
Roman Sklenák, v.r.
Jan Chvojka, v.r.
Augustin Andrlé, v.r.
Dana Váhalová, v.r.
Tomio Okamura, v.r.
Jiří Petřů, v.r.
Karel Fiedler, v.r.
Jana Hnyková, v.r.
Marek Černocho, v.r.
Milan Šarapatka, v.r.
David Kádner, v.r.
Jiří Štětina, v.r.